

POSTANOWIENIE

Dnia 30 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania E. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 czerwca 2021 r.,
zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

1. oddala zażalenie,

2. przyznaje od Skarbu Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w [...]) na rzecz adwokat P. K. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług, tytułem pomocy prawnej udzielonej odwołującemu się w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...], postanowieniem z dnia 18 stycznia 2021 r., w sprawie z odwołania E. B., przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., odrzucił skargę kasacyjną odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 12 lutego 2020 r.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące okoliczności. Odwołujący się żądał przyznania rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach. W skardze kasacyjnej jego pełnomocnik wskazał wartość przedmiotu zaskarżenia (21.480 zł). Tymczasem pozwany w odpowiedzi na skargę kasacyjną wskazał kwotę 6.676 zł, bowiem ta suma stanowi roczną różnicę między wysokością emerytury odwołującego się w przypadku przyznania rekompensaty, a pobieranym świadczeniem.

Sąd Najwyższy, postanowieniem z dnia 1 grudnia 2020 r., zwrócił Sądowi Apelacyjnemu skargę kasacyjną w celu usunięcia dostrzeżonych braków. Z tego powodu pełnomocnik odwołującego się został zobowiązany do wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia i w odpowiedzi podał, że ta wartość została wskazana przez jego poprzednika w postępowaniu apelacyjnym i nie budziła wątpliwości ani też nie została uruchomiona procedura w myśl art. 25 k.p.c.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, skarga podlega odrzuceniu, gdyż pełnomocnik nie podał mechanizmu obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, zaś jego argumenty w świetle orzecznictwa przytoczonego przez Sąd drugiej instancji nie są trafne, w szczególności w tego rodzaju sprawie skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna w przypadku, gdy jej wartość stanowi kwota niższa niż 10.000 zł. W sprawie nie ma wątpliwości, że sporna kwota jest niższa niż wyżej wskazana (*vide* wyliczenie organu rentowego). Stąd Sąd Apelacyjny w [...] orzekł z mocy art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego zaskarżył zażaleniem pełnomocnik odwołującego się, wskazując na naruszenie przepisów postępowania, to jest: (-) art. 398⁴ § 3 k.p.c. w związku z art. 25 k.p.c., przez bezzasadne przyjęcie, że skarga kasacyjna nie spełnia wymogów formalnych, albowiem skarżący nie usunął braku formalnego w zakresie wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia, podczas gdy skarga kasacyjna zawierała oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia na potrzeby postępowania kasacyjnego w oparciu o wartość przedmiotu zaskarżenia podaną przez poprzedniego pełnomocnika skarżącego ustanowionego z urzędu w toku dotychczasowego postępowania przed Sądem pierwszej i drugiej instancji, a

jednocześnie wobec treści art. 25 k.p.c. podana w toku sprawy wartość przedmiotu sporu, jeżeli nie została sprawdzona przez sąd, to pozostaje aktualna w dalszym postępowaniu, w tym przypadku kasacyjnym (-) art. 102 k.p.c., przez jego bezzasadne niezastosowanie i obciążenie odwołującego się obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz organu rentowego, w sytuacji gdy z zebranego w sprawie materiału dowodowego jednoznacznie wynika, iż charakter sprawy, jej znaczenie dla odwołującego się oraz jego sytuacja materialna nie pozwala na ich uiszczenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zostało oddalone, ponieważ nie ma uzasadnionych podstaw.

Zgodnie art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej 10.000 zł (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia, a sądy kolejnych instancji mają obowiązek egzekwowania od stron oznaczenia tej wartości oraz uprawnienie do weryfikacji podanych kwot. Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa ma charakter majątkowy. W związku z tym Sąd Apelacyjny podjął słuszną decyzję o weryfikacji wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonej w skardze kasacyjnej przez pełnomocnika odwołującego się.

Nie można zgodzić się z tezą, że moment uruchomienia tej kontroli jest spóźniony. W rozpoznawanej sprawie zasadnie Sąd Apelacyjny odniósł wartość przedmiotu sporu (i zaskarżenia) do przyrostu emerytury, czyli różnicy między

emeryturą pobieraną przez ubezpieczonego i hipotetyczną emeryturą, którą mógłby pobierać, gdyby organ rentowy uwzględnił rekompensatę w związku z pracą w szczególnych warunkach i przeliczył emeryturę z doliczeniem tej rekompensaty (w skali roku). Przedstawiony przez pełnomocnika skarżącego sposób wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia został słusznie poddany krytyce przez Sąd Apelacyjny i zakwestionowany.

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601; z 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831). Jeżeli decyzja organu rentowego dotyczy wysokości (przeliczenia) świadczenia „na bieżąco” (czyli na przyszłość), wartość przedmiotu sporu i zaskarżenia określa się z uwzględnieniem art. 22 k.p.c., zgodnie z którym w sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się, wartość przedmiotu sporu stanowi suma świadczeń za jeden rok. Wartość ta w przypadku spraw o przeliczenie wysokości emerytury nie rośnie w czasie w związku z trwaniem postępowania sądowego, ponieważ zaskarżona do sądu ubezpieczeń społecznych decyzja organu rentowego dotyczy stanu rzeczy (stanu prawnego i faktycznego) na datę jej wydania, nie obejmuje zatem kolejnych lat trwania postępowania sądowego.

Sąd Apelacyjny miał obowiązek ustalenia rzeczywistej wartości przedmiotu zaskarżenia w celu ustalenia, czy wniesiona przez ubezpieczonego skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (398² § 1 k.p.c.). Naturalnie co do zasady oznaczenie wartości przedmiotu sporu w pozwie zostało pozostawione powodowi (art. 19 § 1 i 2, art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), zaś oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia – skarżącemu (art. 126¹, 368 § 2, art. 398⁴ § 2, art. 187 § 1 pkt 1 w związku z art. 409, 398⁴ § 2 w związku z art. 424¹² k.p.c.). Choć określenie to nie może być dowolne i nie może prowadzić do nabycia uprawnienia do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.), co oznacza możliwość sprawdzenia w postępowaniu kasacyjnym wartości przedmiotu zaskarżenia (stosowanie per analogiam art. 25 k.p.c.), to jednak powód

(odwołujący się w sprawach zakresu ubezpieczeń społecznych), wnoszący apelację lub skargę kasacyjną, nie może być pomijany przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia, w taki sposób, że wartość przedmiotu sporu oznacza strona przeciwna. Bo to nie strona przeciwna do strony wnoszącej skargę kasacyjną powinna decydować o dopuszczalności lub niedopuszczalności skargi. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wartość przedmiotu zaskarżenia determinuje dopuszczalność skargi kasacyjnej, wartość przedmiotu sporu oraz wartość przedmiotu zaskarżenia powinna być egzekwowana od strony wnoszącej odwołanie od decyzji organu rentowego na dużo wcześniejszym etapie niż chwila nadawania biegu skardze kasacyjnej. Świadomość wartości przedmiotu zaskarżenia powinna towarzyszyć sądowi drugiej instancji już w chwili ogłaszania (wydawania) wyroku kończącego postępowanie, ponieważ od tej wartości zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej, a tym samym treść stosownych pouczeń kierowanych do stron działających bez profesjonalnego pełnomocnika, co do możliwości zaskarżenia wydanego wyroku skarga kasacyjną.

W rozpoznawanej sprawie nie żądano jednak od ubezpieczonego na etapie postępowania przed Sądami pierwszej i drugiej instancji oznaczenia wartości przedmiotu sporu i wartości przedmiotu zaskarżenia, uczynił to dopiero Sąd drugiej instancji i zasadnie wezwał wnoszącego skargę do wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia, zwłaszcza że ten dysponował już takim wyliczeniem dokonany przez pozwanego.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia jest uprawnionym sposobem jej weryfikacji (por. postanowienia: z dnia 2 kwietnia 1998 r., II UZ 24/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 8, poz. 291; z dnia 2 sierpnia 2011 r., II UZ 27/11, LEX nr 1106736; z dnia 15 listopada 2018 r., I UZ 41/18, LEX nr 2577417). Pełnomocnikowi odwołującego się udzielono stosownego terminu, ten jednak pominął nałożone nań zadanie, dokonując zasłony w związku z ustaleniem wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu przed sądami powszechnymi. Ten unik nie może przynieść skutku wobec faktu, że wskazana przez pozwanego

wartość była niższa niż 10.000 zł. Zatem odrzucenie skargi kasacyjnej było prawidłowe. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak sentencji.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu orzeczono na podstawie § 16 ust. 2 pkt 2 w związku z § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb 6 Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm.) oraz w oparciu o art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążania odwołującego się kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu zażaleniowym.